

Gyukics Gábor nem bőszavú költő. Eddigi életműve néhány, rövid verseket tartalmazó vékony könyv. Emellett azonban évtizedek óta keresi, találja és segíti (költő)társait. Sokáig élt Amerikában, ahol mindenki számára „nyitott versesteken” olvasott fel; hazaköltözve adaptálta ezt a formát: egy évtizeden át szervezett ilyeneket Magyarországon. Másrészt angolra fordítja magyar költők verseit, magyarra amerikaiakét – köztük például az indián identitásá-

Tábor Ádám 69

JELEK A SZÉLBŐL

Gyukics Gábor: *kié ez az arc*

ból táplálkozó St. Louis-i Carter Revard műveit. Gyukics költészetében és költő-létében egyaránt arra figyel és érez rá, ami a levegőben van, de csak kevesen érzékelik. Arra, ami – mint Halász Péter társulatának hajdani remek színésze, az ugyancsak indián gyógyfüves (és talán sámán) Karlee Poney mondta egyszer majd’ két évtizede a Merlinben – : „*is in the wind*”. Gyukics ezeket a történéseket érzékeli, ezeket igyekszik elkapni új kötetében is.

Gyukicsnál a költőiséget egy rejtőző archaikus-egyéni arc és az objektiv, sokszor tárgyilagos, sőt, szinte szenttelen leírás közötti feszültség generálja. Minimalista poézise szófukar közlések és leírások szigorúan-oldott versekké szervezése. „Hogy mi válik jellé, érzékenységünk nívójától függ” – mondja Szabó Lajos. A Gyukics- vers többnyire egy, mások által – gyakran épp látszólagos hétköznapiságuk okán – nem észlelt élmény, látvány, tapasztalat, állapot egyszerre vázlatos és nagy pontosságú rögzítése. Ez lehet természetélmény („óvatosan lépkedsz az erdő szórta avaron / nem rugdosod szét mint régen gyerekként // a fák lombjai között alig látszik az ég / a gíngkőlevelek alatt nem ér az eső / megszimítod kérgén a mohát // hajadba juharvirág pereg / vadgesztenyére lépsz / felveszed / fáján harkály kopog / zajodra félretartja fejét / megnéz magának /és elrepül”), lehet városi minimál-esemény („a villamos /résnyire nyitható ablakán besurranó szél /ülésen felejtett (hagyott) újságot lapoz /néhol beleolvas /hümmög / gyorsan a végére ér / – irodalmi lap – /susogja és kirepül /a villamos épp nyíló ajtaján”). A két vers azt is jól példázza, hogy a költő a minimalizmuson belül milyen széles regiszteren játszik: az elsőként idézett vers, az *esélytelenül* hagyományos természetlírájától a szellemes című *mozgó könyvtár* finom humoráig. A minimalizmus tehát csak egy első, durva közelítő jellemzése a Gyukics-versnek, amelyik első látszatra ugyan a mindennapi, jelentéktelen vagy ismétlődő történések, helyszínek, környezet szintjén, ám valójában a kizárólag a költői érzékelés számára telített légtérben húzott kötélén lépked. Egyik jellemzője a természeti elemek valamint a tárgyak, dolgok megszemélyesítése. Előbbit

jól érzékeltetik a következő sorok: „cigarettdád együtt parázslík veled / a füstért bejön a szél / körülnéz mi mást vihetne még / de csak legyint / fintorogva / [...] félretolja a függönyt / és miután távozik / becsapja maga után az ablakot”. Utóbbit pedig a *sétány 2* című négy soros: „üres a pad / támlája
70 hosszában / végigrepedt / a szobor melléül / vigasztalja”. A tárgyak megszemélyesítésével a minimalista objektív költészet olykor egyenesen tiszta szürrealizmusba csap át: „mozognak a székek / fel- és elrepülnek / csupasz lábukon feszül a szálka / keringenek az ég alatt...” (*vágta*).

Az átpoétizálás jellemzői a paradox verskezdetek vagy -zárlatok is. Az *amerikai csendélet* realiztikus városnegyed-ábrázolása meghökkentő két sorral zárul: „*a helyiek / nem ismerik a környéket*”. A *kint is bent is* című darabban utcai és házbeli minimál-események, szél, pocsolya, bogarak „tetteinek” leírása pedig egy poétikus ítélettel: „egyikük sem figyel / a hencegő időt”.

A keskeny út – pláne egy kötélén – mindig kockázatos. Ha a vers megragad a minimális helyzetleírásnál, kicsit kevés marad, mint a *sínen sínkövel tört dió* esetében: „a fémkerék / sínen sínkövel tört / dióhéjat ékel a talpfák közé / hangjának fonala / megváltozik / csattogása elhal / a vasúti híd felett”. Ha viszont személyes élményt nem éreztető, thrillerfilmet idéző fikció az egész vers, az meg *túl sok*, mint a *keletről* című darab. Emellett még ebben a fecsegéstől nagyon is mentes költészetben is akadnak olykor fölös sorok, főleg a befejezéseknél: „létezésed / juttatja eszedbe / halálad”. De az egész kitűnő kötetben ezek a versek a kivételek. Többségük sikeresen egyensúlyozik a vékony kötélén, jó néhány pedig átjut a maradandóságba. Ilyen a nyitódarab, a *körhinta*, a rögtön rákövetkező haiku, a *tavasszal*, a már idézett *vágta*, az *után-futó*, a *mi*, a *nem érdekli veletek mi lesz*, a *gyerekjáték*, a *csempézett szavak*.

Gyukics első hallásra zeneietlen, valójában modern zeneiségű rímtelesen szabadverseket ír. Úgyszólván az egész kötetben végig ugyanazon a természetes, nem emelt – mondhatni *földhangszintes* – egyenletes hangmagasságon szólal meg. Ezt tükrözi a „kottában” azaz az írásképből a verzál betűk és az interpunkciók teljes hiánya. Másrészt a csöndek, a szavak, phrasek, sorok, strófák közti *szünetek* a szűkszavú szövegekkel közel azonos súlyú funkciót kapnak. Ezáltal a Gyukics-vers tömör és levegős lesz egyszerre.

A költő többnyire kerüli a nagy szavakat és témákat. Érzékenységi nővójának köszönhetően – mint fentebb kifejtettem – a látszatra egyszerű vagy éppen hogy nem is látható jelenségekben fedezi fel a költőiség jeleit. Versei ilyen jeleket transzformáló jelek, szigorúan a jelképiesség előtti vagy utáni fázisban. A visszatérő, központi motívumok – kiemelten a *szél* – sem szimbólumok. Bár persze vannak kivételek: „rezgő falevél / zápor verte fáról / avarrá sodor a szél // a földön hangya / a földben giliszta / éleszt újjá”. A csakis a költő által felfogott, „a levegőben” lévő jel angolul szó szerinti értelemben

„a szélben” van („in the wind”). A legalább egy tucat Gyukics-versben expliciten is fújó szélről ugyanúgy „nem tudjuk, honnan jön és hová megy”, ahogyan szerzőjük útjának sincs sem kitüntetett oka, sem telosza. A kötet anyagának évszakok szerinti ciklusokra tagolása valamiféle *ciklikussággal* rokon szemléletre utal. Az utolsó ciklus, a *télen* csupán egyetlen – ugyancsak remek – darabból áll. A *nem sejtik* hangsúlyos kötetzárlat. A többinél elvontabb, ars poetica-szerű vers a nagyobbreszt érzékelhető-látható-fogható valóság-elemeket is tartalmazó költemények valódi, ezoterikus szintjére, a csak költői füllel érzékelhető rezgésszám-tartományban meghallható – és a csendnek Gyukics lírájában már említett döntő szerepére – mutat rá: „résnyire megnyílik a / csend / helyet ad egy körötte zajongó / hangnak / amint a hang belép / elhalkul / egyvé válik a csenddel / a kint rekedt hangok összeverődnek / lesik a csend mikor nyílik újra”. Az igazi vers születéséről szóló ritka igazi vers egy igazi költő kötetének tökéletes summája.

Új Forrás 2013/3 – Tábor Ádám: Jelek a szélből
Gábor: *ké ez az arc*

